

Datum

30 januari 2025

Onderwerp

VNG-inbreng tbv CD Asiel en migratie 5 februari

Geachte dames en heren,

Volgende week, donderdag 5 februari debatteert u met minister Faber over het Vreemdelingen- en Asielbeleid. De VNG vraagt uw aandacht voor de volgende onderwerpen:

1. Zorgen over vervolg implementatie Spreidingswet
2. Gemeentelijke exploitatie in de knel
3. Financiering Tijdelijke Gemeentelijke Opvang na 1 juli onbekend
4. Aandacht voor kleinschalige opvang blijft noodzakelijk
5. Doorstroomlocaties en verbod op met voorrang huisvesten
6. Landelijke Vreemdelingenvoorziening

Inleiding

Momenteel werken gemeenten hard aan het beschikbaar stellen van 96.000 plekken voor asielopvang. Volgens de laatste ramingen zijn er op 1 januari 2026 zelfs 115.000 plekken nodig. Ondertussen wachten tienduizenden statushouders in de opvang op een woning. De doorstroom stukt en dat wordt doorgaans het eerst zichtbaar in Ter Apel. De veiligheid en leefbaarheid in het aanmeldcentrum staan onder druk, [concludeert de Inspectie Veiligheid en Justitie](#), wat leidt tot zeer ernstige veiligheidsrisico's voor bewoners en medewerkers.

Ondertussen werkt het kabinet aan intrekking van de Spreidingswet, een verbod op het met voorrang huisvesten van statushouders en de afschaffing van de taakstelling. De VNG vindt dit uiterst zorgelijk. We voorzien dat de situatie in Ter Apel – en de chaos in de keten in bredere zin – hierdoor eerder verslechtert dan verbetert. De plannen hangen als een donkere wolk boven de uitvoerbaarheid, het lokale draagvlak en de solidariteit tussen gemeenten. Maatregelen die andere organisaties raken – zoals de bezuinigingen op de juridische begeleiding van asielzoekers door Vluchtelingenwerk – versterken dit effect. We verwachten dat de maatregelen ook grote problemen veroorzaken op andere beleidsterreinen, zoals inburgering en integratie.

Zolang de Spreidingswet en de taakstelling nog gelden, doen gemeenten wat nodig is om het (verder) vastlopen van de asielketen te voorkomen. Dit is echter niet eenvoudig. Niet alleen hebben gemeenten te maken met veel meer (aandachts)groepen die behoefte hebben aan onderdak. Ook hebben gemeenten last van zwalkend rijksbeleid en ontbrekende kaders. Hieronder lichten wij enkele acute knelpunten toe.

1. **Zorgen over vervolg implementatie Spreidingswet**

Op 20 december jl. zijn de verdeelbesluiten bekend gemaakt. Gemeenten werken hard aan het vinden van geschikte locaties, die volgens de wet per 1 juli 2025 beschikbaar moeten zijn.

Op dit moment is nog onduidelijk hoe de minister van Asiel en Migratie het interbestuurlijk toezicht wil vormgeven. Gemeenten weten niet óf, hoe en wanneer de minister gaat handhaven. We hechten eraan dat de minister uitstraalt dat *alle* gemeenten gehouden zijn aan het verdeelbesluit, om te voorkomen dat de onderlinge solidariteit onder druk komt te staan. Ook is het belangrijk meer zicht te krijgen op hoe de minister verschillende redenen voor vertraging gaat beoordelen. Er zijn immers verschillende factoren van invloed op de haalbaarheid van de plannen. Zo kunnen beletsels in het fysieke domein – zoals netcongestie, beperkingen door stikstofproblematiek en geluidscontouren – de zoektocht en realisatie ernstig bemoeilijken. Bovendien is onzeker in hoeverre het COA binnen enkele maanden alle aangedragen locaties kan openen, zeker als veel gemeenten kiezen voor kleinschaligheid.

- Wij vragen u er bij de minister van Asiel en Migratie op aan te dringen dat zij bevestigt de wet te handhaven zo lang die van kracht is en daartoe zo snel mogelijk een uitwerking van het interbestuurlijk toezicht openbaar te maken.
- Wij stellen voor dat u de minister bevraagt op de acties die zij onderneemt om de haalbaarheid van plannen zoveel mogelijk te vergroten.

2. **Gemeentelijke exploitatie in de knel**

Bij inwerkingtreding van de Spreidingswet is het mogelijk gemaakt dat exploitatie van een opvanglocatie ook kan plaatsvinden onder verantwoordelijkheid van het college van BenW, in plaats van alleen door het COA. Helaas is inmiddels gebleken dat dit [onmogelijk is](#). Het ontbreekt aan juridische grondslagen voor gegevensdeling en het houden van toezicht op de kwaliteit van gemeentelijke opvanglocaties. Bovendien hebben gemeenten geen toegang tot de benodigde systemen voor communicatie met de vreemdelingenketen. Ook het feit dat gemeenten geacht worden zelf de zorg te organiseren, zien wij als een belangrijk struikelblok. Dat bereidwillige gemeenten nu geen werk kunnen maken van asielopvang onder eigen verantwoordelijkheid, is volgens de VNG een gemiste kans – zeker gezien de grote druk op het COA.

- Wij willen u vragen er bij de minister op aan te dringen de knelpunten rondom gemeentelijke exploitatie zo spoedig mogelijk weg te nemen.

3. **Financiering Tijdelijke Gemeentelijke Opvang na 1 juli onbekend**

In april 2024 heeft het kabinet gemeenten opgeroepen om met spoed opvanglocaties te openen. Om de druk op het COA te verlichten, zijn gemeenten destijds gevraagd om onder andere het dagelijks beheer en de begeleiding zelf uit te voeren. De eindverantwoordelijkheid blijft bij het COA. Dit concept is bekend komen te staan als *tijdelijke gemeentelijke opvang* (TGO). De ervaringen zijn in veel gemeenten goed: ze hebben meer regie op de opvang en kunnen een actievere rol pakken richting de bewoners van de opvang, wat participatie ten goede komt.

De financiering voor de TGO loopt tot 1 juli 2025. Gemeenten tasten in het duister over bekostiging na die datum: de hoogte van het bedrag, de looptijd en de voorwaarden zijn onbekend. Voor gemeenten die hun TGO graag willen voortzetten – en daartoe zo snel mogelijk (huur)contracten moeten kunnen afsluiten – dringt de tijd. De VNG zou het buitengewoon zonde vinden als de goede ervaringen die hiermee worden opgedaan, verloren gaan vanwege voortdurende onduidelijkheid over middelen.

- We verzoeken u de minister te vragen zo snel mogelijk duidelijkheid te verschaffen over de financiële kaders voor tijdelijke gemeentelijke opvang (TGO) en eventuele overige randvoorwaarden.

4. Aandacht voor kleinschalige opvang blijft noodzakelijk

Kleinschalige asielopvang is beter in te passen in buurten en wijken, kan de verbinding tussen nieuwkomers en de lokale gemeenschap laagdrempeliger maken en kan op veel plekken rekenen op meer draagvlak. Het is daarom belangrijk dat de ontwikkeling van kleinschalige opvang ruim baan krijgt.

Het COA beschouwt locaties met minder dan 150 plekken als kleinschalig. In de verdeelbesluiten is te zien dat veel gemeenten een opgave met minder dan 150 plekken hebben gekregen. De minister spoort gemeenten met lage opgaven aan om samen te werken, maar dit kan niet worden afgedwongen. Naar verwachting blijft de vraag naar kleinschalige opvang dus groot.

Voor kleinschalige locaties hanteert het COA andere uitgangspunten dan voor grotere locaties. Zo verwacht het COA dat gemeenten zelf de zorg organiseren als zij een kleine zelfstandige opvanglocatie willen openen (die niet in de buurt van een groter azc ligt). Wij verwachten dat dit een groot obstakel vormt, onder andere vanwege het landelijke huisartsentekort.

Gezien het grote aantal opvangplekken dat in korte tijd gerealiseerd moet worden, ligt het in de lijn der verwachting dat het COA prioriteit geeft aan grotere locaties. Tegelijkertijd zijn de randvoorwaarden om het als gemeente zélf te organiseren niet op orde, zoals aangegeven onder punt 2 en 3.

Wij vrezen dat kleinschalige opvang in het gedrang komt. In de [Verzamelbrief asielopvang d.d. 16 december 2024](#) stipt de minister kleinschalige opvang weliswaar aan, maar gaat – [zoals de Eerste Kamercommissie Immigratie & Asiel ook constateerde](#) – niet in op welke wijze duurzame kleinschalige opvang wordt gestimuleerd, noch hoe zij belemmeringen wil wegnemen.

- Wij vragen u bij de minister na te gaan wat haar plannen zijn om kleinschalige opvang te stimuleren, drempels weg te nemen en ervoor te zorgen dat ook kleinschalige locaties tijdig kunnen worden gerealiseerd.

5. Doorstroomlocaties en verbod op met voorrang huisvesten statushouders

Momenteel verblijven tienduizenden statushouders in de asielopvang. Om de druk op de opvang te verlichten, wil het kabinet doorstroomlocaties realiseren. Deze locaties moeten waarschijnlijk worden ingericht in tijdelijk beschikbare panden of op (leegstaande) vakantieparken.

Hoewel er veel op de doorstroomlocaties aan te merken is, zijn veel gemeenten hiermee aan de slag gegaan. Helaas heeft het kabinet de regeling voor doorstroomlocaties in het najaar van 2024 teruggetrokken, ondanks dat er al afspraken waren gemaakt en gemeentebestuurders gesprekken met inwoners hebben gevoerd. Voor deze gemeenten is het van groot belang dat de eerder gemaakte afspraken worden nagekomen, zodat zij niet worden geconfronteerd met de gevolgen van plotseling gewijzigd beleid.

De VNG heeft eerder aangegeven dat er diverse risico's verbonden zijn aan doorstroomlocaties. Het grootste knelpunt is het voornemen van het kabinet om op korte termijn een verbod in te stellen op het met voorrang huisvesten van statushouders in sociale huurwoningen. Hierdoor zal er nauwelijks sprake zijn van doorstroom, aangezien de gemiddelde wachttijd voor een sociale huurwoning momenteel ongeveer acht jaar bedraagt. Dit betekent dat er op termijn zeer grote groepen statushouders langdurig in doorstroomlocaties zullen verblijven. Een eenvoudige rekensom laat zien dat als deze situatie acht jaar aanhoudt, met de huidige taakstelling van 35.000 statushouders per jaar, in totaal circa 280.000 statushouders in dergelijke tijdelijke opvanglocaties zullen moeten worden gehuisvest.

Wij voorzien dat het systeem van opvang en huisvesting op deze manier uitmondt in chaos. Als grote groepen statushouders voor lange tijd bij elkaar worden gezet in sobere woonomstandigheden, heeft dit in potentie verstrekken gevolgen voor leefbaarheid, welzijn en integratie – met maatschappelijke problemen als gevolg. Bovendien creëert dit voor gemeenten een groot financieel risico. Naar verwachting wordt er per statushouder maar voor één jaar financiering in een doorstroomlocatie beschikbaar gesteld. Als de gemeente er niet in slaagt de statushouder na die periode elders onder te brengen, landen de kosten bij de gemeente.

- Wij vragen u er bij de minister op aan te dringen dat de regeling voor doorstroomlocaties zo spoedig mogelijk wordt gepubliceerd.
- Wij verzoeken u bij de minister na te gaan hoe zij het verbod op met voorrang huisvesten van statushouders ziet in het licht van het concept doorstroomlocaties en welke consequenties dit op termijn heeft op de leefbaarheid, integratie en maatschappelijke samenhang.

6. Landelijke Vreemdelingenvoorziening

Het kabinet heeft de rijksbijdrage aan de Landelijke Vreemdelingen Voorziening (LVV) beëindigd. Doordat de convenanten tussen gemeenten en rijkspartijen niet meer geldig zijn, is samenwerking op het gebied van ongedocumenteerden niet meer mogelijk. Deze mensen verblijven echter nog steeds in de gemeenten. Over de beëindiging van de LVV zijn de afgelopen periode diverse rechtszaken gevoerd.

De minister schetst in haar brief d.d. 18 december 2024 enkele oplossingen. Die bieden voor gemeenten onvoldoende houvast. Afspraken over informatie-uitwisseling tussen DT&V en gemeenten zijn nog niet gemaakt, waardoor gezamenlijk werken aan terugkeer momenteel niet kan. De minister verwijst naar de Vrijheidsbeperkende Locatie (VBL) om dakloosheid te voorkomen. Het aantal beschikbare plekken is echter lang niet toereikend, nog los van het feit dat plaatsing in een VBL voor slechts een deel van de doelgroep een optie is. De alternatieve oplossingsrichting die de minister opwerpt – een interdepartementale, keten overstijgende aanpak – laat nog op zich wachten.

Met de asielnoodmaatregelenwet wil het kabinet meer mogelijkheden creëren om asielaanvragen af te wijzen en verblijfsvergunningen in te trekken. Omdat het kabinet weinig inzicht biedt in hoe het vertrek van afgewezen personen effectief wordt geregeld, vrezen wij dat het aantal ongedocumenteerden eerder stijgt dan afneemt.

- Wij vragen u het kabinet aan te sporen om per direct verantwoordelijkheid te nemen voor deze doelgroep.
- We willen u vragen er bij de minister op aan te dringen per ommegaande met gemeenten in overleg te treden teneinde opvang en terugkeerbegeleiding concreet vorm te geven.